

Statsminister Jonas Gahr Støre
Finansminister Trygve Slagsvold Vedum
Utviklingsminister Anne Beathe Tvinninge
Kultur- og likestillingsminister Lubna Jaffery
Justis- og beredskapsminister Emilie Enger Mehl
Kommunal- og distriktsminister Erling Sande
Næringsminister Jan Christian Vestre
Landbruks- og matminister Sandra Borch
Samferdselsminister Jon-Ivar Nygård
Klima- og miljøminister Andreas Bjelland Eriksen
Energiminister Terje Aasland

Oslo, 14. desember 2023

Kopi: Partigruppene på Stortinget

NATURVERNFORBUNDETS INNSPILL TIL ARBEIDET MED STATSBUDEJETTET FOR 2025

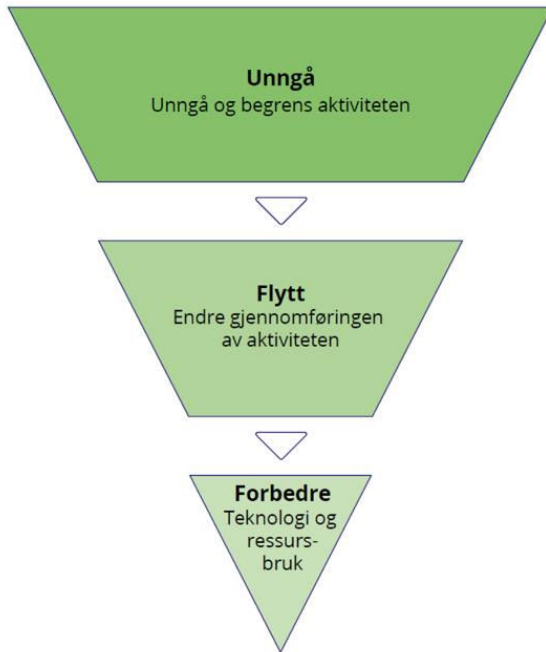
Naturavtalen og en helhetlig klimapolitikk må følges opp

I desember i fjor vedtok verdenssamfunnet den internasjonale naturavtalen, med Norge som en viktig pådriver. Avtalen legger klare føringer for politikken, også her hjemme. Regjeringen skal i 2024 legge fram en handlingsplan for å følge opp naturavtalen, med klare mål for 2030.

I oktober i år la det offentlige nedsatte Klimautvalget 2050 fram sin utredning. Den ser på hvilke veivalg Norge står overfor for å nå målet om å bli et lavutslippssamfunn innen 2050 og kommer med konkrete anbefalinger. Utvalget peker på mange større og mindre omstillinger som er nødvendig i samfunnet, og også dette trenger konkret oppfølging. Klimautvalget peker blant annet på hvor viktig naturen og arealbruken er for arbeidet med å kutte klimagassutslipp, at petroleumssektoren må trappes raskere ned enn hva prognosene viser, og at det trengs kraftige grep for å gjøre økonomien sirkulær og omstille transportsektoren.

Det regjeringsoppnevnte Klimautvalget 2050 er tydelig på at vi må gjennomføre utslippsreducerende tiltak som står seg i et langsiktig perspektiv. Naturvernforbundet er enig i dette. Derfor er det ikke likegyldig hvilke klimatiltak som gjennomføres. Dessverre ser vi tendenser til at politikerne jakter etter tiltak som kan synes raskt på utslippsregnskapet, men som kan ha tvilsom klimagevinst globalt og ikke bidra til nødvendig omstilling. Økt bruk av biodrivstoff i tradisjonelle forbrenningsmotorer samt elektrifisering av petroleumsinstallasjoner med kraft fra land er to eksempler på slike tiltak, som bør unngås.

Klimautvalget 2050 tydelig på at UFF-rammeverket (unngå, flytte og forbedre) når vi skal løse utfordringene. Det skyldes blant annet at ressursene er knappe. Uten å redusere og endre gjennomføring av aktivitetene blir det vanskelig å ha nok ressurser (i form av for eksempel fornybar energi) til å komme raskt nok i mål. I tillegg vil rammeverket bidra til oppnåelse av alle bærekraftsmål og energisikkerhet.

Figur 3.13 Rammeverket for tiltak – unngå, flytte, forbedre.
Kilde: Klimautvalget 2050

Koronapandemien har vist oss at politikerne kan kaste seg rundt når det trengs og sørge for effektiv politikk som berger oss gjennom vanskelige tider. På samme måte må vi betrakte truslene mot naturen og klimaet, men alvorret ser dessverre ikke ut til å være forstått.

Statsbudsjettet for 2025 blir avgjørende for at Norge skal greie å innfri viktige miljømål innen blant annet klima og naturbevaring. Vi må kutte Norges klimagassutslipp med minst 3,6 millioner tonn CO₂-ekvivalenter årlig fra 2024 til 2030 for å komme i mål, og vi har like få år på oss til å sikre vern av 30 prosent av våre land- og havområder.

For å få gjennomført miljøpolitikken trenger den folkelig støtte. Men det kan ikke skje gjennom å gjøre politikken ullen og mindre ambisiøs. Vi må få fram fordelene med omstilling, og vi må kompensere grupper og enkeltpersoner som rammes urimelig. Vi kan ikke forvente at miljøvirkemidlene kan ivareta fordelingshensyn. Derfor må avgifter, bevilgninger, forbud og påbud kombineres med avbøtende virkemidler.

Helhetlig forslag til endringer

Statsbudsjettet trenger en grunnleggende «vask» for å gjøre både skattene, avgiftene og bevilgningene i tråd med hva som trengs for å følge opp Norges forpliktelsene på blant annet natur og klima å innfri egne miljømål på natur og miljø. I en slik grundig gjennomgang må i tillegg drøfte større linjer i den økonomiske politikken. Klimautvalget 2050 anbefaler at «politikken vektlegger velferd mer enn materiell velstand». Dette tilsier at vi trenger en ny debatt om spørsmål som økonomisk vekst og

arbeidstid. Vi forventer at regjeringen gjennomfører en slik grunnleggende «vask» med en god og inkluderende prosess. I påvente av et slikt arbeid gir Naturvernforbundet med dette brevet noen konkrete innspill til arbeid med statsbudsjettet for 2025, basert på dagens struktur – vel vitende om at det neppe vil være tilstrekkelig for å løse utfordringene. Vi trekker i starten fram noen hovedpunkter, etterfulgt av en detaljert gjennomgang av konkrete kapitler og poster.

Vårt helhetlige forslag innebærer betydelige kutt i utgifter og økte inntekter fra miljøavgifter. I tillegg foreslår vi å øke innsatsen på flere områder, som vil koste penger. I sum gir forslaget et merproveny (økte netto inntekter) på vel 16 milliarder kroner. De ekstra inntektene fra økt CO₂-avgift (10,5 milliarder kroner) bør brukes til en form for klimabelønning til folket (se egen omtale om Klimaavgift til fordeling (KAF)).

Alle forslag i dette brevet relateres til statsbudsjettet for 2024 (regjeringens forslag og den inngåtte budsjettavtalen) og oppgis i 2024-kroneverdi, der provenyvirksomheter er bokført for 2025. Revidert statsbudsjett for 2024 må bli et steg i riktig retning, der innsatsen trappes opp og det signaliseres ytterligere satsing, slik at aktørene kan forberede seg på et vesentlig grønnere statsbudsjett for 2025.

Endringsforslaget oppsummert i tabeller

I sum innebærer forslaget vårt følgende endringer på departementsnivå og deretter endringer i inntekter og i utgifter per kapittel og post:

Nettoendringer i utgifter per departement		Mill. kroner
Finansdepartementet (skatter og avgifter) (FIN)		-23 100
Utenriksdepartementet (UD)		4 500
Kultur- og likestillingsdepartementet (KUD)		175
Justis- og beredskapsdepartementet (JD)		20
Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD)		-545
Nærings- og fiskeridepartementet (NFD)		5
Landbruks- og matdepartementet (LMD)		105
Samferdselsdepartementet (SD)		-620
Klima- og miljødepartementet (KLD)		2 345
Energidepartementet (ED)		1 010
Sum endringer i utgifter (før KAF-tilbakebetaling)		-16 105

Endring i inntekter			Mill. kroner
FIN	CO₂-avgift på mineralske produkter	Kap. 5508 post 70	10 500
FIN	Merverdiavgift	Kap. 5521 post 70	-600
FIN	Engangsavgift	Kap. 5536 post 71	2 000
FIN	Veibruksavgift	Kap. 5538	8 100
FIN	Avgift på forbrenning av avfall	Kap. 5546 post 70	600
FIN	Avgift på drikkevareemballasje	Kap. 5559	0
FIN	Flypassasjeravgift	Kap. 5561	1 500
FIN	Avgift på deponi av mineralske masser	NY	1 000
FIN	Avgift på omsetning av torv	NY	0
Sum endring i inntekter			23 100

I tillegg kommer endringer i CO₂-avgift i petroleumssektoren (kap. 5543 post 70) samt nye avgifter uten provenyanslag eller som må utredes videre – se omtale

Endring i utgifter per kapittel og post			Mill. kroner
UD	Matsikkerhet, fisk og landbruk	Kap. 162 post 71	100
UD	Fornybar energi	Kap. 162 post 72	400
UD	Miljø og klima	Kap. 163 post 70	4 000
KUD	Merverdiavgiftskompensasjon til frivillige org.	Kap. 315 post 70	175
JD	Miljøkriminalitet	Kap. 440 post 01	20
KDD	Nytt regjeringskvartal, ombygging av Ring 1	Kap. 500 post 30	-545
NFD	Bærekraftig mineralforvaltning	Kap. 920 post 50	5
LMD	Verdiskapingstiltak i skogbruket	Kap. 1149 post 71	-35
LMD	Skog-, klima- og energitiltak	Kap. 1149 post 73	-40
LMD	Landbrukets utviklingsfond	Kap. 1150 post 50	-15
LMD	Direkte tilskudd, beitetilskudd	Kap. 1150 post 74.16	145
LMD	Direkte tilskudd, regionalt miljøprogram	Kap. 1150 post 74.19	50
SD	Riksveinvesteringer (netto)	Kap. 1320 post 29 og 30	-500
SD	Nye Veier AS	Kap. 1321	-2 500
SD	Tilskudd til byområder	Kap. 1330 post 66	300
SD	Kjøp av persontransport	Kap. 1352	5
SD	Kjøp av infrastrukturtenester, jernbane	Kap. 1352 post 71 og 73	2000
SD	Godsoverføring fra vei til bane	Kap. 1352 post 75	50
SD	Støtte til ekspressbusser	NY	25
KLD	Miljødata	Kap. 1410 post 21	150
KLD	Mareano	Kap. 1410 post 23	10
KLD	Miljøforskning under Norges forskningsråd	Kap. 1410 post 50 og 51	100
KLD	Artsdatabanken	Kap. 1411	50
KLD	Driftsutgifter, Miljødirektoratet	Kap. 1420 post 01	50
KLD	Spesielle driftsutgifter, Miljødirektoratet	Kap. 1420 post 21	175
KLD	Tiltak i verneområder og restaurering	Kap. 1420 post 31	200
KLD	Statlige tilegninger, vern av naturområder	Kap. 1420 post 32	250
KLD	Naturmangfold i kommuneplanlegging	Kap. 1420 post 60	0*
KLD	Klimatiltak, Klimasats	Kap. 1420 post 61	500
KLD	CO₂-kompensasjonsordning for industrien	Kap. 1420 post 74	0
KLD	Friluftslivsformål	Kap. 1420 post 78	0*
KLD	Tiltak for å ta vare på natur	Kap. 1420 post 80	150
KLD	Frivillige klima- og miljøorganisasjoner	Kap. 1420 post 86	10
KLD	Natursats	Kap. 1420 post NY	200
KLD	Klima- og skoginitiativet	Kap. 1482	500
ED	Geologisk kartlegging	Kap. 1810 post 21	-60
ED	Strømstøtte til husholdninger	Kap. 1820 post 75	0
ED	Energieffektivisering og -omlegging	Kap. 1825	1 000
ED	Naturkartlegging for havvindsatsing	Kap. 1850 post 21	170
ED	Forskning og teknologiutvikling	Kap. 1850 post 50	-100
Sum endringer i utgifter			6 995

*: For kap. 1420 post 60 og 78 må bevilgningen som et minimum opprettholdes på nivået fra budsjettforliket for 2024

Oppsummering av Naturvernforbundets viktigste forslag

Avgifter for klimakutt og en sirkulær økonomi

Det er ingen tvil om at økonomiske virkemidler er viktig for å løse miljøutfordringene. Avgiftene på utslipp av klimagasser må økes vesentlig raskere enn hva som skjer nå. Vi foreslår at CO₂-avgiften i ikke-kvotepiktig sektor doubles i forhold til 2024-nivå. For å skape aksept for økte avgifter trenger vi en kompensasjonsordning av typen karbonavgift til fordeling (KAF), der hele eller deler av merprovenyet av avgiftsendringene betales flatt tilbake til folket. Det betyr at de som forurenses mest, også bidrar mest. Dersom den videreføres i 2025, bør også strømstøtteordningen baseres på prinsippet om flat tilbakebetaling. Det vil føre til at prissignalet ikke svekkes og dermed gi større insentiver til effektiv energibruk.

Også i petroleumssektoren bør CO₂-avgiften økes, for å sikre utslippskutt og omstilling. Vi foreslår at CO₂-avgiften her settes til nivået for anslått kvotepris i EUs kvotemarked. Dermed får vi en «dobbel kvotepris» og langt sterkere insentiver. I tillegg ber vi regjeringen utrede og innføre en såkalt omstillingsavgift ved utvinning av olje og gass. Hensikten med denne er å sette en pris på miljøskadene fra forbrenning av olje og gass som eksporteres, og den vil også tjene som et insentiv for omstilling og nedtrapping av petroleumssektoren, i tråd med det som trengs for å innfri globale og nasjonale klimamål. Rapporten [Konsekvenser av redusert petroleumsvirksomhet](#), som Statistisk sentralbyrå publiserte i 2020, viser at effekten av en kraftig innstramming i oljepolitikken kun tilsvarer om lag ett års BNP-vekst i løpet av kommende trettiårsperiode og vil ellers ha beskjedne konsekvenser – på grunn av blant annet sterkere konkuranseevne i resten av økonomien.

Vi trenger flere avgiftsgrep for å fremme en sirkulær økonomi, blant annet sterkere insentiver til reparasjon og gjenbruk og til å sikre at ressursene brukes om igjen framfor at nye må utvinnes. Nullsats på merverdiavgift på reparasjon og utleie er ett av våre forslag. Et annet er innføring av avgift på deponi av avfall fra gruveindustrien. Et tredje, som vi håper forberedes med tanke på implementering i 2025, er en materialavgift på jomfruelige materialer.

Naturvernforbundet mener det er riktig og viktig med en kraftig innsats for å elektrifisere transportsektoren. Målet om null salg av personbiler med bensin-/dieselmotor skal innfris i 2025. Men til nå har det vært altfor sterkt fokus på økonomiske gulrøtter, noe som har resultert i for mange og for store biler, som kjøres for mye. Bruksfordelene for elbil må trappes ned, og regjeringen må snarest komme med et forslag om differensiert veibruksavgift, noe som vil gjøre det lettere å løse miljøutfordringene fra transport i byområdene uten at dette gir uforholdsmessige ulemper i grisgrendte strøk. Videre trenger vi kjøpsavgifter også på elbil, som utformes slik at de fremmer salg av energi- og ressurseffektive kjøretøy.

Et løft for naturen

Midlene på statsbudsjettet til naturbevaringstiltak er små. For å komme skikkelig i gang med satsingene som skal lede til at Norge innfrir naturavtalens mål innen 2030, ber Naturvernforbundet om drøyt 1,3 milliarder kroner ekstra til naturbevaringstiltak i Norge på KLDs budsjett i 2025 (og i tillegg penger til satsinger i utlandet).

Det er gledelig at det i 2024 kommer mer penger til skogvern, noe som vil være viktig av hensyn til både naturmangfold og klima. Her må innsatsen trappes ytterligere opp i 2025, og vi ber om minst 1000 millioner kroner, 200 millioner mer enn i 2024. Vi trenger også mer penger til å få på plass flere nasjonalparker og marine verneområder.

Naturavtalen krever betydelige mer restaurering av natur, og til dette trengs det mer penger i 2025. Tiltak som tar vare på naturen, blant annet skjøtsel av kulturlandskap, er viktig. Det samme gjelder bevilgningen til økologisk grunnkart, som vil bidra til økt kunnskap om verneverdier, og det kan senke konfliktnivået i utbyggingssaker. Naturskadelige subsidier, til blant annet bygging av skogsveier via LMDs budsjett, må opphøre.

Støtteordningen som kommunene kan søke midler fra for å gjennomføre klimatiltak, Klimasats, har vært en suksess. Det er ubegripelig at regjeringen ved to anledninger har forsøkt å legge ned denne

ordningen, og det er derfra bra at stortingsflertallet har videreført den i 2024. Ordningen må styrkes og gjøres langsiktig. Samtidig ber Naturvernforbundet om at det i 2025 opprettes en tilsvarende støtteordning for kommunene med midler for naturbevaringstiltak. Det er helt avgjørende å få kommunene med i arbeidet med både klimakutt og naturbevaring, og disse støtteordningen vil gi dem insentiver til dette.

Energieffektivitet er nøkkelen

Energieffektivisering er nøkkelen til å lykkes med utslippskutt på en naturvennlig måte. Vi trenger kraft til å fase ut bruken av fossil energi, men dette må gjøres på en måte som ikke truer naturmangfoldet og/eller skaper høye klimagassutslipp fra nedbygging av natur. Energieffektivisering og bedre effektstyring er konfliktfritt, og det kan gjennomføres forholdsvis raskt – men det trengs et sett av virkemidler, blant annet strengere krav og bedre rådgivning, men også bedre tilskuddsordninger for å øke farten på energioppgraderinger og sparetiltak i bygg. Næringsbygg og boligsameier fikk nye ordninger gjennom Enova i 2023. Det må sikres finansiering for å opprettholde disse ordningene fram mot 2030. I dag mangler tilsvarende ordninger for utrulling av moden teknologi for eneboliger og småhus, som står for halvparten av energibruken i byggsektoren. Vi ber om minst 1000 millioner kroner ekstra som bevilgning til Enova og et tilsvarende beløp som tas inn gjennom et ekstra påslag på nettariffen, der midlene øremerkes energieffektiviseringstiltak i bygg.

Endre veipolitikken

Vi opplever en stor forståelse i samfunnet for at vi må satse mer på å ta vare på og utbedre å den infrastrukturen vi har. Samferdselspolitikken må i langt sterkere grad ta dette innover seg. Både vei og bane har store vedlikeholdsetterslep. Samtidig er det urovekkende å se hvor mye penger som brukes til å planlegge og bygge overdimensjonerte motorveiprosjekter som ødelegger matjord og natur og gir store klimagassutslipp fra bygging. Det ligger et stort potensial i å utbedre de veiene vi har framfor å bygge nye motorveier, og dette kan frigjøre store pengebeløp, som bør omprioriteres til vedlikehold og utbedring og til tiltak fremmer mer bærekraftige transportløsninger, som gange, sykkel og kollektivtransport samt godstransport på sjø og bane. Naturvernforbundet foreslår Statens vegvesen og Nye Veier får 2500 millioner kroner mindre totalt sett, i tillegg til at det omprioriteres internt på Statens vegvesens budsjett.

Styrke natur- og klimabistanden

Det er gledelig at KLDs klima- og skogsatsing gjennom budsjettforliket for 2024 får mer penger. Vi håper på ytterligere opptrapping i 2025. Samtidig savner vi en større innsats for klimatiltak og klimafinansiering og til småskala-løsninger for fornybar energi med friske midler på UD's budsjett. Norge må også være beredt til å bevilge penger til globalt naturbevaringsarbeid i tråd med den internasjonale naturavtalen.

Mer frivillig miljøvernarbeid

Vi må ikke undervurdere de frivillige miljøorganisasjonenes rolle i arbeidet med å ta vare på natur og klima og omstille samfunnet. Å ha uavhengige organisasjoner med lokal tilstedeværelse basert på frivillig innsats bidrar til å gjøre miljøsaken konkret og relevant på små og store steder landet rundt. Vi håper derfor det blir mulig å styrke bevilgningene til de frivillige organisasjonene i statsbudsjettet for 2025.

Detaljert omtale av Naturvernforbundets innspill til arbeidet med statsbudsjettet for 2025

Endringer i skatter og avgifter (FIN)

Karbonavgift til fordeling (KAF)

Prisen på aktiviteter som bidrar til klimaendringer, må økes betydelig. For å gjøre det politisk lettere å øke klimaavgiftene vil det være riktig å kombinere dette med en ordning der det økte provenyet betales tilbake til landets innbyggere med et likt beløp, såkalt karbonavgift til fordeling (KAF). Dermed vil folk som ligger på landsgjennomsnittet når det gjelder klimapåvirkning, ikke få noen netto avgiftsendringer. Dette kan skape større folkelig oppslutning om både målet om lavere klimagassutslipp og virkemidlet for å oppnå dette. Videre vil et slikt prinsipp unngå at offentlige budsjetter gjøres avhengig av inntekter fra høye utslipp, noe som kan gi uheldige virkninger på sikt.

Naturvernforbundet legger til grunn at et tilbakebetalingssystem etter KAF-prinsippet tas i bruk i 2025, i det minste med det beløpet som økt CO₂-avgift (10,5 mrd. kroner) vil innbringe. Vi foreslår også at strømstøtteordningen baseres på samme prinsipp.

CO₂-avgift på mineralske produkter (kap. 5508 post 70)

Naturvernforbundets forslag

- CO₂-avgiften dobles. Dette vil øke det bokførte provenyet med om lag 10,5 mrd. kroner.

Begrunnelse

Et hovedgrep for å redusere klimagassutslipp må være å øke CO₂-avgiftene. Disse er nå for lave til å gi nødvendige insentiver for utslippskutt. Naturvernforbundet mener at avgiftsnivået må trappes raskt opp, og som et ledd i dette bør de i 2025 dobles i forhold til satsene i 2024. Om dette ikke er nok for at Norge greier å kutte sine utslipp med om lag 3,6 mill. tonn CO₂ i 2025, må avgiftsnivået ytterligere opp. Videre bør flere unntak og lave satser oppheves.

Statistisk sentralbyrå har i sin [analyse til Klimakur 2030](#) vist at utslippsprisen må opp i 3000–3500 kroner/tonn for å innfri utslippsreduksjonen i Klimakur 2030. Økt CO₂-avgift må ses i sammenheng med forslaget om karbonavgift til fordeling.

CO₂-avgift i petroleumssektoren (kap. 5543 post 70)

Naturvernforbundets forslag

- CO₂-avgiften i petroleumssektoren justeres til samme nivå som anslått kvotepris i 2025.

Begrunnelse

For å stimulere til utslippsreducerende tiltak utover effekten som kvoteprisen gir, har petroleumssektoren en egen CO₂-avgift. Denne må videreføres, og Naturvernforbundet foreslår at nivået settes lik anslått kvotepris. Dermed blir insentivet dobbelt så sterkt som det kvotesystemet gir. Vi vil imidlertid vise til utredningen fra det offentlige Klimautvalget 2050, som anbefaler at hovedregelen må være å unngå bruk kraft fra land som utslippsreducerende tiltak. Naturvernforbundet deler dette synet og vil påpeke at ingen nye utbygginger og raskere nedstenging av felt må være

hovedgrepet når utslipp skal kuttes i petroleumssektoren. (Se også eget forslag om omstillingsavgift.) Samtidig er det et betydelig potensial for utslippsreducerende tiltak som ikke innebærer elektrifisering med kraft fra land.

Vi regner ingen provenyeffekt av endringer i CO₂-avgiften i petroleumssektoren som kan omdisponere stil andre formål i 2025, da inntekten fra denne avgiften inngår i kontantstrømmen fra petroleumsvirksomheten, som i sin helhet overføres til Statens pensjonsfond utland.

Merverdiavgift (kap. 5521 post 70)

Naturvernforbundets forslag

- Reparasjon og utleie av utvalgte produkter som klær og sko, tur- og sportsutstyr, møbler, verktøy og elektronikk fritas for merverdiavgift (altså ilegges nullsats). Provenyeffekten er svært usikker, men er for reparasjon anslått til minus 0,6 mrd. kroner.

Begrunnelse

For å løse klimautfordringene må vi gjøre noe drastisk med overforbruket vårt. I dag velger altfor mange å kjøpe nytt, da det er for dyrt og utilgjengelig å reparere eller leie. Det er derfor nødvendig å utvikle lønnsomme forretningsmodeller og nye tjenester som utdaterer bruk-og-kast-samfunnet ved å gjøre det enkelt, behagelig og lønnsomt for både privatpersoner og selskaper å låne, leie, gjenbruke og selge videre. Det trengs nye virkemidler for å legge om økonomien, og i påvente av dette ber vi om at det fra 1. januar 2025 innføres fritak for merverdiavgift (altså nullsats) på reparasjon og utleie av klær og sko, tur- og sportsutstyr, møbler, verktøy og elektronikk er et viktig virkemiddel.

Engangsavgift (kap. 5536 post 71)

Naturvernforbundets forslag

- Engangsavgiften på personbiler skjerpes i miljøriktig retning, og engangsavgiften på varebiler differensieres sterkere etter samme prinsipp. Dette kan øke det bokførte provenyet med om lag 1,5 mrd. kroner.
- Det innføres miljødifferensiert engangsavgift på fritidsbåter, vannskutere og snøskutere m.m. Dette kan øke det bokførte provenyet med om lag 0,5 mrd. kroner.

Begrunnelse

CO₂-komponenten i engangsavgiften på kjøretøy er viktig for å vri bilene i mindre miljøskadelig retning og innfri Stortingets mål om at det ikke lenger skal selges bensin- og dieselmotorer fra 2025. Avgiftene på bensin-, diesel- og hybridbiler må sannsynligvis skjerpes ytterligere. Videre må CO₂-komponenten for varebiler bli langt mer progressiv.

Det er tydelig at elbilfordelene ikke kan videreføres i samme omfang som til nå. Det vil i så fall bli en stor subsidie av biltrafikken, med de store samfunnskostnadene og natur- og miljøulempene det vil føre til dersom biltrafikken fortsetter å vokse. Det viktigste må være å gjøre elbilene konkurransedyktige, og da primært gjennom å gjøre bensin- og dieselmotorer dyrere. Et første steg i nedtrapping av kjøpsavgiftene på elbil bør være å innføre differensiert engangsavgift som premierer elbiler med lavt ressursforbruk under produksjonen og lavt energiforbruk i bruksfasen.

Også fritidsbåter, vannskutere og snøskutere må få engangsavgift etter samme prinsipp som for personbiler, med sterk differensiering basert på klimagassutslipp og lokal forurensing.

Veibruksavgift (kap. 5538)

Naturvernforbundets forslag

- Reduksjonen i veibruksavgiften i 2020, 2021, 2022, 2023 og 2024 reverseres, og i tillegg økes veibruksavgiften på diesel til bensinnivå (målt etter energiinnhold). Veibruksavgiften på bensin økes da med 1,30 kroner/liter og på diesel (mineralolje) med 4,06 kroner/liter. I sum vil det bokførte provenyet øke med om lag 8,1 mrd. kroner.
- Full veibruksavgift innføres for all type flytende biodrivstoff.

Begrunnelse

Det er et stort sprik mellom nivået på veibruksavgiftene og de gjennomsnittlige eksterne, marginale kostnadene fra veitrafikken. Naturvernforbundet støtter Grønn skattekommissjon i at veibruksavgiftene må tilsvare de eksterne kostnadene. Særlig viktig blir det å øke avgiften på forbrenning av diesel, da de eksterne luftforurensingskostnadene her er høyere enn ved bruk av bensin. Lav veibruksavgift på diesel svekker også jernbanens konkurransekraft i forhold til lastebilen.

Naturvernforbundet vil understreke at biodrivstoff som selges utenom omsetningskravet, må ha full veibruksavgift. Veibruksavgiften skal gjenspeile de marginale kostnadene fra veitransporten utenom klimagassutslipp, og for disse kostnadene er det ikke nevneverdige forskjeller mellom fossilt drivstoff og biodrivstoff. Omsetningskravet er et tilstrekkelig virkemiddel. Vi ser ingen grunn til å ha et supplerende virkemiddel i form av avgiftslettelse, som innebærer subsidiering av veitransporten, og som også gjør det vanskeligere å stille strengere miljøkrav til biodrivstoffet. Klima- og miljøeffekten av biodrivstoff varierer mye, og det er svært viktig å unngå omsetning av drivstoff med dårlig klimanytte og andre negative effekter på natur og miljø.

Mye tyder på at veipricing – som skal speile eksterne kostnader utover klima, og som også kan brukes til trafikantbetaling – på sikt bør erstatte dagens ordning med veibruksavgift på drivstoff samt bompenger i byregioner. Avgiften kan da differensieres på bakgrunn sted, tid og kjøretøytype. Det vil mest sannsynlig føre til at bilbruk i grisgrendte strøk, med lite kø og forurensing, blir vesentlig billigere enn å bruke bilen i pressområder. Miljø- og distriktshensyn vil da gå hånd i hånd. Arbeidet med å forberede dette bør settes i gang. Utredningen fra Skatteutvalget peker også på veipricing som riktig.

Avgift på drikkevareemballasje (kap. 5559)

Naturvernforbundets forslag

- Grunnavgiften for plast og metall (post 72 og 73) erstattes av en gradert og provenynøytral miljøavgift.
- Grunnavgiften på engangsglass (post 74) økes med 3,62 kroner i forhold til satsen for 2024, slik at den blir på 5,00 kroner. Vi regner ikke med noen provenyeffekt av dette, da hensikten er å redusere bruken av glass som engangsemballasje.

Begrunnelse

Klimagassutslipp fra plast må begrenses, og da vil mer resirkulering være viktig. Som et første skritt bør dagens grunnavgift på plast- og metallemballasje omgjøres til en gradert miljøavgift som premierer bruk av resirkulert materiale. Det er også sterkt beklagelig at bruken av engangsglass som drikkevareemballasje har økt, til tross for at engangsglass har vesentlig høyere klimafotavtrykk enn annen emballasje. For å bidra til overgang til pantbar emballasje med lavere klima- og ressursfotavtrykk foreslår vi at grunnavgiften på glassflasker økes.

Avgift på forbrenning av avfall (kap. 5546 post 70)

Naturvernforbundets forslag

- I likhet med CO₂-avgiftene dobles avgiften på forbrenning av avfall. Dette vil øke det bokførte provenyet med om lag 0,6 mrd. kroner.

Begrunnelse

CO₂-avgift på avfallsforbrenning vil i kombinasjon med andre virkemidler som utvidet produsentansvar, materialavgift og økte utsorteringskrav ha potensial til å øke gjenvinningsgraden og kutte klimagassutslipp som følge av mindre restavfall til forbrenning. For at avgiften skal ha en slik effekt og påvirke valg tidligere i verdikjeden, bør den økes. Vi foreslår dobling i 2025 i forhold til 2024-nivå. Videre foreslår vi at det utredes hvordan avgiften kan suppleres med en eksportavgift for avfall til forbrenning, slik at vi dermed kan hindre karbonlekkasje.

Flypassasjeravgift (kap. 5561 post 70)

Naturvernforbundets forslag

- Avgiften omgjøres til seteavgift og økes ytterligere på mellomlange og lange reiser. Etter å ha tatt høyde for at distriktsflyrutene bør kompenseres før økt avgift, vil endringene kunne øke det bokførte provenyet med 1,5 mrd. kroner.

Begrunnelse

Flypassasjeravgiften er viktig for å begrense veksten i flytrafikken, og virkningen vil nok være størst på trafikk som genereres av lavprisselskap med svært billige billetter. Før pandemien var det utenlandstrafikken som hadde den kraftigste utslippsveksten i luftfarten, og det er også der det er størst avgiftsfritak, som taxfree, manglende CO₂-avgift og manglende merverdiavgift. En egen og høyere sats for reiser ut av Norge til EU/EØS-land bør innføres for å kompensere for manglende CO₂-avgift. En tredje sats, for reiser ut av EU/EØS-området, bør økes vesentlig, da slike reiser har svært høye utslipp uten å betale CO₂-avgift eller omfattes av kvotesystemet. Vi ber videre om at avgiften omgjøres til en seteavgift, slik at det blir mer attraktivt å kjøre færre, men fullere fly. Vi forutsetter at flyrutene med offentlige tilskudd og eventuelle flere distriktsflyruter kompenseres for økt avgift.

Primært bør drivstoff brukt til flygninger i internasjonal trafikk ilegges CO₂-avgift. Etter hvert som bilaterale avtaler om dette forhåpentlig inngås, der trafikken i Norden bør være et første skritt, kan flypassasjeravgiften reduseres.

Avgift på deponi av mineralske masser (NY)

Naturvernforbundets forslag

- Det innføres en ny avgift på deponi av mineralske masser på i gjennomsnitt 100 kroner/tonn. Med betydelig tilpasning anslår vi provenyet til å kunne bli på om lag 1,0 mrd. kroner.

Begrunnelse

Naturvernforbundet foreslår at det innføres avgifter på bergindustrien som kan bidra til å redusere det store avfallsproblemet og de store arealinngrepene denne bransjen forårsaker. Avgiftene må utformes slik at de fremmer både driftsformer som gir lite avfall til ytre deponi, og alternativ bruk av overskuddsmassene. Dette vil føre til både mindre naturinngrep/miljøbelastning og lavere klimagassutslipp – og en bedre ressursutnyttelse. I første omgang foreslår vi en ny miljøavgift på deponi av gruveavfall. Avgiften kan eventuelt skaleres, avhengig av massens innhold av miljøgifter og andre skadelige stoffer samt av deponiløsning. Forslaget må utredes nærmere i første halvdel av 2024 for å kunne innføres 1. januar 2025.

Avgift på omsetning av torv (NY)

Naturvernforbundets forslag

- Det innføres miljøavgift på omsetning av torv.

Begrunnelse

Torvuttak gir betydelige klimagassutslipp og ødeleggelse av natur. Grønn skattekommisjon har anbefalt at det innføres CO₂-avgift på klimagassutslipp fra omdisponering av større arealer, f.eks. avskoging, drenering, grøfting og nedbygging av myr samt uttak av torv. En miljøavgift på omsetning av torv, som skal speile både klima- og miljøkostnadene, vil være en god løsning. Det vil synliggjøre de egentlige samfunnskostnadene, og en slik løsning vil sikre at det ikke blir forskjell på om produktet kommer fra norske eller utenlandske uttak. Provenyeffekten vil neppe bli stor, da avgiften forhåpentlig vil fortrenge de miljøskadelige løsningene. Avgift vil fremme andre og mer miljøvennlige typer jordforbedringsmaterialer, som kompostbasert jord.

Utredning av nye avgifter med tanke på snarlig innføring

Grønne skatter og avgifter har et stort potensial for å bidra til naturbevaring og utslippskutt. Det er derfor viktig at bruken av økonomiske virkemidler for å løse miljøutfordringene forsterkes. Før vi går gjennom konkrete forslag til endringer punkt for punkt, vil vi peke på noen saker som må utredes nærmere (og som dermed ikke ligger inne med provenyanslag):

Omstillingsavgift

CO₂-avgiften for petroleumsvirksomheten er ment som en avgift for å motvirke negative eksternaliteter som følge av utslippene fra utvinning av olje og gass. Men utslippene fra utvinningen står bare for noen få prosent av utslippene fra en enhet olje eller gass. De store utslippene kommer som følge av forbrenning. Mye olje og gass eksporteres til land uten CO₂-avgift eller et effektivt kvotesystem. For å kompensere for manglende klimavirkemidler her foreslår vi at det innføres en omstillingsavgift slik [klimaomstillingsutvalget](#) foreslo. Klimautvalget 2050 peker også på at noe slikt bør vurderes. En omstillingsavgift vil også hjelpe oss med å omstille samfunnet vekk fra olje og gass og skape nye arbeidsplasser og skatteinntekter. Avgiften bør derfor gjenspeile differansen mellom investering i

petroleum og den miljøvennlige alternativkostnaden: investering i miljøvennlig næring. Arbeidet med å utrede en slik avgift må starte umiddelbart, med tanke på innføring 1. januar 2025. En mulig avgiftssats kan være 100 kroner per fat oljeekvivalent for alle petroleumsprodukter, noe som vil gi et proveny på om lag 35 milliarder kroner første året. Vi forutsetter at inntektene fra en slik ny avgift tilfaller Statens pensjonsfond utland.

Fjerne taxfree-ordningen

Taxfree-ordningen subsidierer folks flyreiser. Naturvernforbundet har lenge ment at ordningen bør avskaffes, noe EU har gjort for reiser mellom sine land. Både Grønn skattekommisjon og Skatteutvalget har foreslått det samme. Vi ser ingen grunn til at en av de mest miljøskadelige transportformene fortsatt skal subsidieres på denne måten. For å få tilstrekkelig effekt mener vi det er logisk å samtidig reduserer i kvotene for tollfri innførsel. Vi forutsetter at Avinors inntektstap ved bortfall av taxfree-ordningen dekkes inn gjennom justeringer i Avinors lufthavnavgifter samt bevilgninger direkte over statsbudsjettet til distriktsflyplassene som går med underskudd. Det vil gi en ryddig finansieringsmodell på linje med annen transport og som gjør at distriktsflyplassene kan driftes godt uten å være avhengig av høy trafikk på de store flyplassene. I påvente av at taxfree-ordningen avskaffes, bør innførselskvotene trappes ned.

Innføre materialavgift på emballasje

Naturvernforbundet foreslår at det innføres en materialavgift, i første omgang på plastemballasje. Denne skal bidra til å redusere bruken av jomfruelig plast og øke etterspørselen etter resirkulert plast. Avgiften skaleres ned ved innblanding av resirkulert materiale i nytt produkt. Nivået på avgift og skalering bør utredes videre, med tanke på snarlig implementering.

Innføre virkemidler for redusert kjøttforbruk

Redusert kjøttforbruk vil kutte klimagassutslipp. Mindre kjøttforbruk er også bra for folkehelsen. Virkemidlene for å oppnå redusert kjøttforbruk er derimot svake, og vi ber om at det utredes virkemidler som bidrar til å innfri helsemyndighetenes kostråd, herunder avgift på kjøttforbruk, som i så fall vil måtte gjelde for både norskprodusert og importert kjøtt.

Fjerne skattefradrag for ukurante varer i tekstilbransjen

Vi kjøper over 60 prosent mer klær enn for 15 år siden og bruker dem bare halvparten så lenge. Dette skaper et stort ressursforbruk, med høye klimagassutslipp og store avfallsutfordringer. Mye av dette skyldes at markedet flommer over av billige, importerte varer, gjerne fra land med svake miljøvirkemidler. Også tekstilbransjen må bli sirkulær. Ett av flere mulige virkemidler vil være å fjerne muligheten tekstilbransjen har for å få skattefradrag for såkalte ukurante varer. Dette vil bidra til å øke interessen for varer med lengre levetid. Dette bør utredes med sikte på innføring i 2024.

Gjøre deleløsninger for fritidsboliger mer attraktive

Bygging av fritidsboliger har bidratt til et enormt arealbeslag, med tilsvarende negative konsekvenser for naturmangfold og klima. I tillegg skaper det store omfanget av fritidsboliger et høyt ressursforbruk gjennom bl.a. material- og energiforbruk. Samtidig ligger det et stort potensial i å utnytte eksisterende fritidsboliger bedre, noe som vil kunne dempe behovet for nye. Det trengs derfor virkemidler som i større grad enn i dag stimulerer til deleløsninger. En mulighet kan være å øke bunnfradraget på inntekt fra utleie av fritidsboliger. Dette og mulige andre virkemidler bør utredes med sikte på innføring i 2024.

Utenriksdepartementet (UD)

Matsikkerhet, fisk og landbruk (kap. 162 post 71); miljø og klima (kap. 163 post 70)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til matsikkerhet, fisk og landbruk (kap. 162 post 71) økes til 1998 mill. kroner, som er 100 mill. kroner mer enn i 2024.
- Bevilgningen til miljø og klima (kap. 163 post 70) økes til 2744 mill. kroner, som er 4000 mill. kroner mer enn i 2024, der halvparten av de ekstra midlene øremerkes utslippskutt og klimatilpasning og den andre halvparten til tiltak utenlands i tråd med den internasjonale naturavtalen.

Begrunnelse

Norges årlige klimafinansiering skal dobles i 2026. I år sa regjeringen at målet allerede er nådd fordi privat kapital regnes med. Dette er uheldig av flere grunner. Klimafinansiering er nedbetaling av Norges «klimagjeld» til verden, fra et land med høye historiske og nåværende utslipp og store økonomiske ressurser. Privat kapital kan gå opp og ned hvert år. Private investeringer går heller ikke nødvendigvis dit det er størst behov, men gjerne til områder og initiativer som kan gi mest avkastning. Det er et enormt behov for offentlig klimafinansiering som også rettes til land, områder og temaer som ikke kan forventes å gi avkastning for norske aktører.

I tillegg til å øke støtten til utslippskutt i sør, gjennom FNs grønne klimafond, må Norge gi mer til klimatilpasning for land og folk som rammes hardest, ettersom dette er historisk nedprioritert i norsk klimafinansiering. Regjeringen har tidligere lovt å tredoble støtten til klimatilpasning innen 2025, men med 2024-budsjettet er vi ikke i rute. Reduserte bevilgning i 2024 og svak kronekurs forsterker behovet for et bevilgningsløft.

For å innfri den ferske naturavtalen trengs det mye penger, og i avtalen ligger det inne et globalt mål om 200 mrd. dollar i naturfinansiering fra alle kilder, hvorav 20 mrd. dollar av dette skal være overføringer fra industriland til utviklingsland innen 2030. Det er helt nødvendig at Norge går i front med å bevilge tilstrekkelige midler til naturarbeid i utviklingsland. Vi ber foreløpig om at regjeringen setter av minst 2000 mill. kroner til dette i 2025.

Fornybar energi (kap. 162 post 72)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til fornybar energi økes til 1419 mill. kroner, som er 400 mill. kroner mer enn i 2024.

Begrunnelse

Denne posten går til land med stor energifattigdom i Afrika sør for Sahara og er nøkkelen til bærekraftsmål 7 om tilgang til ren energi. Posten ble redusert kraftig for flere år siden. Det er bra at den økes i år, men fokuset er på risikoavlastende tiltak som bedrer investeringsklimaet og den nye statlige garantiordningen. Ordningen bruker midler fra bistandsbudsjettet for tapsavsetning (framfor til bistandsprosjekter), noe som bryter med prinsippet om at klimafinansiering skal komme i tillegg til bistandsbudsjettet. Som Forum for utvikling og miljø viser, tilsier erfaringer fra Sverige at det er

vanskelig å måle hvordan garantiinstrumenter fører til utvikling og fattigdomsbekjempelse for de som trenger det mest. SLUG er også bekymret for at garantiordningen kan øke gjeldsbyrden for land i sør som allerede sliter med høy gjeld. Det trengs fortsatt bistand til desentralisert, fornybar småskala-energi og rene kokeovner, som gir pålitelig energi til folk som ikke er eller kan forventes å bli koblet til nettet framover. Det er ikke gitt at investeringsrettede tiltak vil nå ut til folk og områder hvor det ikke nødvendigvis kan forventes avkastning for norske eller andre private aktører. Vi ber derfor om at denne posten kombineres med en strategi for desentralisert, fornybar, småskala-energi.

Kultur- og likestillingsdepartementet (KUD)

Merverdiavgiftskompensasjon til frivillige organisasjoner (kap. 315 post 70)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til merverdiavgiftskompensasjon økes til 2615 mill. kroner, som er 175 mill. kroner mer enn i 2024.

Begrunnelse

Frivillige organisasjoner er viktige i samfunnet vårt. Regjeringen har i Hurdalsplattformen gitt løfte om full og regelstyrt merverdiavgiftskompensasjon til frivillige organisasjoner. Dette har ennå ikke skjedd. Frivillighet Norge anslår at det må bevilges minst 175 mill. kroner ekstra for å innfri målet, og vi ber om at dette kommer på plass i 2025.

Justis- og beredskapsdepartementet (JD)

Miljøkriminalitet (kap. 440 post 01)

Naturvernforbundets forslag

- Det bevilges 20 mill. kroner mer enn i 2024 til arbeidet for å bekjempe miljøkriminalitet.

Begrunnelse

Miljøkriminalitet utgjør en alvorlig trussel mot naturmangfoldet. Det dreier seg om bl.a. ulovlig jakt, hogst, fiske, snøskuterkjøring og annen motorisert ferdsel i naturen samt faunakriminalitet, og det er viktig at Økokrim styrkes for å hindre slike handlinger. Det er nødvendig med mer oppsyn og sakbehandlingskapasitet. Det trengs også ytterligere virkemidler for å bekjempe ulovlig innførsel av fremmede arter, slik Stortinget ba om ved behandling av Meld. St. 19 (2019–2020) om miljøkriminalitet. Når vi sammenlikner med annen kriminalitet, er sjansen for å bli tatt for miljøkriminalitet liten.

Kommunal- og distriktsdepartementet (KDD)

Nytt regjeringskvartal, ombygging av Ring 1 (kap. 500 post 30)

Naturvernforbundets forslag

- Videre arbeid med Hammersborg- og Vaterlandstunnelen (Ring 1) legges på is inntil erfaringene med stengt tunnel er evaluert. Bevilgningen i 2024 er på 545 mill. kroner.

Begrunnelse

Oppgradering av tunnelene vil koste 3600 mill. kroner, som en del av utbygging av regjeringskvartalet. Permanent stenging av tunnelene, eventuelt å opprettholde ett tunnellop for buss, vil bidra til å redusere biltrafikken i et område der det er tydelige mål for dette. Når Oslo lykkes med trafikkreduksjon, vil også behovet for tunnelene bli mindre. Som et minimum bør oppgraderingsprosjektet utsettes, i påvente av erfaringene med stenging av tunnelene.

Nærings- og fiskeridepartementet (NFD)

Norges forskningsråd, bærekraftig mineralforvaltning (kap. 920 post 50)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til Forskningsrådet for å legge til rette for bærekraftig mineralforvaltning økes til 10 mill. kroner, som er 5 mill. kroner enn i 2024.

Begrunnelse

Mineralindustrien produserer store mengder restmaterialer som behandles som avfall og dumpes. Disse restmaterialene kan være en ressurs som bør utnyttes på miljøvennlig måte, i tråd med regjeringens mineralstrategi og ønsket om at norsk mineralnæring skal bidra til den sirkulære økonomien. Vi er derfor glade for at det er satt av midler til forskning og utvikling rundt alternativ bruk av restmasser under Forskningsrådet, men ber om at bevilgningen økes med 5 mill. kroner i 2025.

Videre ber vi om at det utredes muligheter for å etablere en institusjon med solid økonomisk base tilsvarende Enova og Gasnova, f.eks. «Ressursnova», som har til formål å redusere avfallsmengden og øke bruken av restmasser på alle områder i samfunnet. En slik institusjon vil kunne støtte gode forskningsprosjekter samt utvikling av verdikjeder og nye næringer som reduserer avfallsproblemet i samfunnet gjennom gjenbruk og resirkulering.

Aksjer i Equinor ASA (kap. 5685)

Naturvernforbundets forslag

- Staten bruker sin eierandel i Equinor til å styre selskapet vekk fra leting etter mer olje og gass, både på norsk område og ellers i verden.

Begrunnelse

Klimautvalget 2050 utfordrer i stor grad dagens petroleumspolitik. Naturvernforbundet mener at staten må ta konsekvensene av dette både gjennom å endre rammebetingelsene for olje- og gassutvinning, men også gjennom å utøve et aktivt eierskap i Equinor. Staten bør gjennom sin eierandel på 67 prosent slå fast at selskapet må slutte å lete etter mer olje og gass, både på norsk område og ellers i verden.

Landbruks- og matdepartementet (LMD)

Kommentarer til jordbrukspolitikken

Jordbruksavtalen er komplisert, og det er vanskelig for Naturvernforbundet å gi konkrete innspill til endringer i konkrete kapitler og poster. Vi ber derfor om at det igangsettes en full revisjon av avtalen

for å sikre at den bidrar til å innfri Norges miljømål og -forpliktelser. Til arbeidet med en revisjon og til utarbeidelsen av statsbudsjettet for 2025 vil vi framheve følgende generelle synspunkter som bør legges til grunn i jordbrukspolitikken:

- Naturvernforbundet vil støtte de nye kostholdsrådene for Norge, som bygger opp under økt selvforsyning, mindre og bedre kjøtt, mer plantebasert mat og mer villfanget fisk.
- Naturvernforbundet vil oppfordre regjering, helsemyndigheter og landbruksmyndigheter om å opprette en kommisjon for endring av kosthold og endring av norsk jordbruk, slik at de nye kostholdsrådene gir et mer natur- og klimavennlig jordbruk, økt selvforsyning og bedre folkehelse.
- Staten må legge til rette for at nye produsenter av potet, grønnsaker, frukt og bær får markedskanaler, slik at det økte forbruket av plantebasert mat dekkes av nye norske produsenter.
- Matjord der det kan dyrkes korn, belgvekster, grønnsaker, poteter, frukt og bær, må prioriteres til dette. Grasproduksjon på slike arealer bør bare være aktuelt der det nødvendig for vekstskifte og jordstruktur.
- Reduksjon i kjøttforbruk skal ikke gå på bekostning av kravet om en betydelig økning av beiting på naturbeite, noe som er nødvendig for å ivareta og restaurere biologisk verdifulle naturbeitemarker.
- Importvernet må brukes aktivt for å sikre bruk av norske ressurser.
- Matsvinn må reduseres gjennom en variert rekke tiltak.

Klimautvalget 2050 støtter opp om mye av dette, og vil sitere utvalget på følgende punkter:

- Fjerne alle klimagassutslipp i jordbrukssektoren som ikke er knyttet til biologiske prosesser.
- Redusere utslipp fra matproduksjon gjennom teknologi- og produksjonsforbedringer og nedskalering av forbruk og produksjon av kjøtt.
- Innrette støtteordningene under jordbruksavtalen slik at de i større grad støtter opp under omstilling av jordbruket til et lavutslippssamfunn og ivaretagelse av kulturlandskap og naturmangfold, samtidig som øvrige mål for jordbruket tas hensyn til. Dette kan blant annet innebære å vurdere om deler av jordbruksavtalen bør dekkes av flerårige avtaler.
- Ikke oppmuntre til konsum av matvarer med høye klimagassutslipp gjennom informasjon fra offentlige myndigheter via ulike opplysningskontorer for matvarer.
- Gjennomgå støtteordningene under jordbruksavtalen for å identifisere hvilke ordninger som stimulerer til produksjon med særlig høyt utslipp av klimagasser.
- Redusere utslippene fra havbrukssektoren ved å legge om til fôr som gir lavere klimagassutslipp.
- Redusere matsvinn, blant annet gjennom oppfølging av Matsvinnutvalget.

Vi har videre noen helt konkrete endringsforslag på LMDs budsjettkapitler for 2025:

Verdiskapingstiltak i skogbruket (kap. 1149 post 71)

Naturvernforbundets forslag

- Tilskuddet til verdiskapingstiltak i skogbruket reduseres til 19 mill. kroner, som er 35 mill. kroner mindre enn i 2024. Reduksjonen gjelder bygging av skogsveier og eventuelle andre miljøskadelige subsidier.

Begrunnelse

Subsidiering av nye skogsveier gir store negative effekter på naturmangfoldet. Vi risikerer veibygging i skoger med villmarkspreget, områder som er dokumentert å være biologisk svært viktige, med et naturmangfold som er sammenliknbart med naturreservat og nasjonalparker og dobbelt så stort som i vanlig drevne skoger. Alle miljøskadelige subsidier må fjernes, og støtte må kun gis til tiltak som ivaretar og bedrer skogen som livsmiljø. Midler til miljøtiltak er bra, og de må konkretiseres, kvalitetssikres skogøkologisk og være reelle miljø- og klimatiltak utover eksisterende krav.

Skog-, klima- og energitiltak (kap. 1149 post 73)

Naturvernforbundets forslag

- Tilskuddet til skog-, klima- og energitiltak reduseres til 16 mill. kroner, som er 40 mill. kroner mindre enn i 2024. Bevilgningen til Skogfrøverket videreføres.

Begrunnelser

Skogens er viktig i klimasammenheng. Flatehogst bidrar til karbonutslipp fra skogsjord og skogen som økosystem. Det tar lang tid for en ny skog å «tilbakebetale» karbonutslipp som flatehogst gir, kanskje så mye som 90–150 år. Skogbrukets beste klimabidrag på kort og mellomlang sikt vil derfor være lukka hogst og å la skogen stå lenger før den hogges. Å beholde variert og gammel skog er viktig klimatilpasning pga. skogens evne til vannregulering og rassikring. Mindre flatehogst er også bra for naturmangfold, rekreasjon og friluftsliv. Gjødsling av skog vil få negative konsekvenser for naturmangfold og gir heller ikke spesielt gode eller kostnadseffektive klimaresultater.

Vedtatt budsjett for 2024 innebærer at det skal brukes 40 mill. kroner til klimatiltak i skog, som tettere planting etter hogst, gjødsling og skogplanteforedling. Vi støtter ikke denne formen for klimatiltak i skogbruket og foreslår at bevilgningen til dette sløyfes. Om det fortsatt skal bevilges penger over denne posten i 2024, må de brukes på tiltak med god klimaeffekt og samtidig positiv virkning på naturmangfoldet, som f.eks. tilskudd til utstakt bruk av lukka hogstformer og å forlenge omløpstida på et skogbestand før det hogges.

Landbrukets utviklingsfond (kap. 1150 post 50)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til Landbrukets utviklingsfond reduseres til 2317 mill. kroner, som er 15 mill. kroner mindre enn i 2024. Dette innebærer at midlene til skogsveier reduseres med 60 mill. kroner, mens utvalgte kulturlandskap, pollinatorstrategi og blomsterengfrø økes med 15 mill. kroner, metodeutvikling og kartlegging av gammelskog får 20 mill. kroner, og SMIL-tiltak får 10 mill. kroner ekstra.

Begrunnelse

Se omtalen under kap. 1149 post 71 angående skogsveier og skogsdrift og kap. 1420 post 80 angående kulturlandskap. Når det gjelder gammelskog, er det viktig at det tas i bruk en kartleggingsmetodikk for hver enkelt skogtype som fastsettes etter biologiske metoder, og det må gjennomføres slik kartlegging av gammelskogen for at vi skal kunne ta vare på de verdifulle områdene. Også vannmiljøtiltak under spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL) bør få ekstra midler for å øke innsatsen på flere områder, bl.a. for å bedre miljøet i Oslofjorden.

Direkte tilskudd, beitetilskudd og regionale miljøprogram (kap. 1150 post 74)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til beitetilskudd (post 74.16 økes 2032 mill. kroner, som er 145 mill. kroner mer enn i 2024.
- Bevilgningen til regionale miljøprogram (post 74.19) økes til 1056 mill. kroner, som er 50 mill. kroner mer enn i 2024.

Begrunnelse

Utmarks-/naturbeite er viktig for det biologiske mangfoldet. (Se egen omtale under kap. 1420 post 80 om kulturlandskap.) Det er derfor skuffende at bevilgningen til utmarks-/naturbeite reduseres i 2024. Innsatsen bør komme opp på 2023-nivå igjen i 2025. Det er ellers gledelig at det under regionalt miljøprogram i 2024 bevilges mer penger til bl.a. vannmiljøtiltak i fylkene som berører Oslofjorden. Dette arbeidet må fortsette og styrkes.

Samferdselsdepartementet (SD)

Riksveiinvesteringer (kap. 1320 post 29–30)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningene til riksveiinvesteringer (sum kap. 1320 post 29 og 30 utenom bompenger) reduseres til 14 469 mill. kroner, som er 500 mill. kroner mindre enn i 2024. Utover at posten reduseres, omprioriteres det internt, noe som betyr at det må kuttes ytterligere på store veitbygginger. Vi forventer at midlene gang-, sykkel- og kollektivtiltak i byvekstavgiftene økes, og at det blir 500 mill. kroner ekstra til gang- og sykkelveier utenom byvekstavgiftene.

Begrunnelse

Store veitbygginger gir store naturinngrep, jordvernkonflikter og klimagassutslipp og skaper mer biltrafikk, ofte i strid med målet om at veksten i persontransporten i byområdene skal tas med kollektivtransport, sykkel og gange (nullvekstmålet). Klimautvalget 2050 anbefaler at «det innføres et krav om «prosjektvask» for vedtatte samferdselsprosjekter som ikke er gjennomført, slik at nedbygging av karbonrike områder og verdifull natur begrenses vesentlig». Vi mener at det samtidig må bli større satsing på utbedring og vedlikehold av eksisterende infrastruktur og på andre grønne løsninger. Midlene til sykkeltiltak må også økes, eventuelt også gjennom at tilskuddsordningen til gang- og sykkelveier (kap. 1320 post 63) gjenopprettes. Videre bør bevilgningen til bymiljø- og byvekstavgifter trappes opp.

Nye Veier AS (kap. 1321)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til Nye Veier AS reduseres til 4008 mill. kroner, som er 2500 mill. kroner mindre enn i 2024. 6508

Begrunnelse

Nye Veier har fått i oppdrag å bygge motorveier, bl.a. i korridorer der jernbanen bør prioriteres. Nå planlegges det også omfattende og kostbare utbygginger der veistandarden fra før er veldig bra og trafikkmengdene små. Som omtalt teksten for kap. 1320 trengs det større endringer. Se også rapporten [Behov for en grønnere veipolitikk – 23 strekninger der planene må endres](#).

Nye Veier må ikke få sette i gang nye motorveiprojekt. Isteden må utbyggingsplanene nedskaleres betydelig. Om ikke selskapets virksomhet skaleres ned, må innholdet endres – slik at det primært får ansvaret for utbedring og vedlikehold av eksisterende veier og ikke nybygging av motorveier.

Tilskudd til byområder (kap. 1332 post 66)

Naturvernforbundets forslag

- Tilskuddet til byområder økes til 4178 mill. kroner, som er 300 mill. kroner mer enn i 2024. 100 mill. kroner øremerkes en ny tilskuddspott for mindre og mellomstore byområder/tettsteder.

Begrunnelse

Belønningsordningen gir de større byene mulighet til å satse mer på kollektivtransport for å innfri klimaforlikets nullvekstmål m.m., og den premierer kommuner som forplikter seg til en god arealpolitikk og andre tiltak som hindrer vekst i bilbruken og styrker kollektivtransport, sykkel og gange. Potten bør derfor økes. Videre savner vi tilsvarende virkemidler overfor de mindre og mellomstore byene/tettstedene og ber derfor regjeringen innføre en ny belønningsordning som sikrer statlig (med)finansiering av flere miljørelaterte tiltak. En betingelse for statlig støtte må være at kommunene fører en arealpolitikk som reduserer transportomfanget, hindrer vekst i bilbruken og sikrer nærnatur og matjord mot nedbygging. Midlene kan brukes til både investeringer og drift og bør derfor kunne økes betydelig uten store planprosesser.

Vi forutsetter ellers at statens forpliktelser i form av særskilt tilskudd til store kollektivprosjekter (kap. 1332 post 63) innfris.

Kjøp av persontransport (kap. 1352)

Naturvernforbundets forslag

- Det bevilges 5 mill. kroner til å forberede og eventuelt implementere forbedringer i langdistansetrafikken med tog, med særlig vekt på utenlandsforbindelser og nattog.

Begrunnelse

Langdistansetog har et potensial til å redusere flytrafikken og dermed klimafotavtrykket fra reising. Mye kan gjøres for å forbedre tilbudet på dagens infrastruktur, og det er et særlig potensial for å bedre reisemulighetene mellom Norge og kontinentet. Norske myndigheter bør bidra til å realisere gjennomgående dagtog Oslo–København og en nattogløsning, eventuelt i form av en egen Oslo-del

av nattoget som i dag kjører mellom Stockholm og Hamburg. Vi vil videre påpeke at det er viktig at sovekapasiteten i nattog i Norge økes, da etterspørselen har ligget langt over tilbudet. Med et bedre togtilbud til, fra og internt i Norge blir det lettere å markedsføre Norge som destinasjon for natur- og klimabevisste turister. Vi foreslår at det i 2025 bevilges et mindre beløp for å forberede og eventuelt implementere forbedringer i langdistansetrafikken med tog, med særlig vekt på utenlandsforbindelser og nattog.

Kjøp av infrastrukturtjenester, jernbane (kap. 1352 post 71 og 73)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til kjøp av infrastrukturtjenester (sum post 71 og 73) økes til 28 296 mill. kroner, som er 2000 mill. kroner mer enn i 2024. Ekstra midler skal primært brukes til fornying på vedlikeholdsbudsjettet samt til godstiltak og andre kapasitetsøkende tiltak.

Begrunnelse

For å få toget til å bli et konkurransedyktig og miljøriktig transportalternativ for både person- og godstransporter må jernbanen bli pålitelig, og da må vedlikeholdsinnsetningen trappes betydelig opp. Det er et stort etterslep som må tas igjen, og på toppen kommer etterarbeid etter uværet Hans. Vi foreslår at størstedelen av de økte midlene går til vedlikehold og fornying. Videre må midlene til kryssingsspor og andre godstiltak økes, for å innfri politiske mål om å flytte gods fra vei til bane, noe som er blitt nedprioritert tidligere. Deler av innsatsen her vil også komme persontrafikken til nytte.

Godsoverføring fra vei til bane (kap. 1352 post 75)

Naturvernforbundets forslag

- Støtteordningen for godsoverføring fra vei til jernbane videreføres og økes til 151 mill. kroner, noe som er 50 mill. kroner mer enn i 2024.

Begrunnelse

Støtteordningen for godsoverføring fungerer, og det er bra for miljø og trafikksikkerhet. Ordningen må gjøres forutsigbar og bidra til ytterligere volumoverføring til bane. Beløpet bør derfor økes i 2025.

Støtte til fylkesoverskridende ekspressbussruter (NY)

Naturvernforbundets forslag

- Det opprettes en ny støtteordning for fylkesoverskridende ekspressbussruter, og det bevilges 25 mill. kroner til dette formålet.

Begrunnelse

Ekspressbusstilbudet er flere steder blitt redusert, dels som følge av økt konkurranse. I områder uten jernbane har dette resultert i et dårligere kollektivtilbud for reiser over lengre distanser, slik at det ofte bare er egen bil eller fly som er valgmulighetene. Vi har ingen fasit for hvordan ordningen bør utformes, men vi ser for oss flere muligheter. Det kan f.eks. være i form av tilskudd til fylkeskommuner som går sammen om å kjøpe inn busstjenester. Eller i form av direkte støtte til interesserte busselskap basert på objektive kriterier. Uansett mener vi at midlene må forbeholdes ruter som ikke går parallelt med jernbanen, og at det må stilles krav om gode korrespondanser og samordning med annen kollektivtransport.

Klima- og miljødepartementet (KLD)

Miljødata (kap. 1410 post 21)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til miljødata økes til 595 mill. kroner, som er 150 mill. kroner mer enn i 2024.

Begrunnelse

Innsatsen må økes, sett i lys av det akutte behovet vi har for å få oversikt over artsmangfold og verdier i norsk natur, bl.a. for å innfri mål i den internasjonale naturavtalen. Ved behandling av Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet* ba Stortinget regjeringen «styrke arbeidet med et økologisk grunnkart med naturtyper, arter og landskapstype». Komiteens flertall mente videre at «det bør ferdigstilles et økologisk grunnkart for Norge med naturtyper, arter og landskapstyper innen utgangen av 2025». For at dette skal være mulig, må bevilgningene økes. Det må bygges opp en mye større kapasitet og med riktig kompetanse for å sikre en biologisk uavhengig og faglig tilfredsstillende kartlegging. Videre trengs det også mer penger til bl.a. innsekter og ekstra satsing på naturkartlegging i kystkommuner. Økt kunnskap er også avgjørende for å innfri vannforskriften. Minst 20 mill. kroner av de ekstra midlene bør gå til overvåking og kunnskapsinnhenting for vannmiljøet.

Marano (kap. 1410 post 23)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til Mareano økes til 78 mill. kroner, som er 10 mill. kroner mer enn i 2024.

Begrunnelse

Naturvernforbundet ber om mer penger til å skaffe bedre kunnskap om naturverdiene til havs. Uten denne kunnskapen vil økende press for å utnytte ressursene kunne føre til omfattende nye naturødeleggelser. Før-var-prinsippet tilser at vi må skaffe kunnskapen om hva som trues.

Miljøforskning under Norges forskningsråd (kap. 1410 post 50 og 51)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til miljøforskning under Norges forskningsråd (sum post 50 og 51) økes til 751 mill. kroner, som er 100 mill. kroner mer enn i 2024.

Begrunnelse

Det er viktig med god kunnskap om natur og klima og om hvordan vi løser miljøutfordringene. Vi foreslår at forskningsinnsatsen her økes. Vi savner økt forskning på bl.a. marint vern, arealplanprosesser, konsekvensutredninger og samla belastning, trekkfugl i Nordsjøen, ål i regulerte vassdrag, pukcellaks, skrantesjuka og miljøgifter i natur.

Artsdatabanken (kap. 1411)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til Artsdatabanken økes til 135 mill. kroner, som er 50 mill. kroner mer enn i 2024.

Begrunnelse

Et rikt artsmangfold er en forutsetning for velfungerende økosystem og gjør oss i bedre stand til å stanse naturtapet, bevare mangfoldet og møte et klima i endring. For å oppnå dette må kunnskapsgrunnlaget gjennom bl.a. Artsdatabanken forsterkes. De økte midlene må styrke driftsbudsjettet og Artsprosjektet direkte. De økte midlene må innfri ambisjoner om minst 100 nye prioriterte arter og minst 30 utvalgte naturtyper som skal sikres gjennom handlingsplaner og konkrete tiltak i felt. Videre trengs det et kvalitetssikringssystem for naturfaglige undersøkelser (se også kap. 1420 post 21), som er et sentralt bidrag til en kunnskapsbasert forvaltning for å bevare natur og styrke innsatsen for å sikre verdifulle naturtyper og arter.

Driftsutgifter, Miljødirektoratet (kap. 1420 post 01)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til driftsutgifter i Miljødirektoratet økes til 913 mill. kroner, som er 50 mill. kroner mer enn i 2024.

Begrunnelse

I arbeidet med å omstille samfunnet i klima- og naturvennlig retning trengs et sterkt miljødirektorat mer enn noen gang. Oppfølging av den internasjonale naturavtalen vil kreve en stor innsats som må planlegges og administreres. Økt skogvern er et eksempel på satsing som også må følges opp administrativt. En del av den økte aktiviteten vil foregå hos statsforvalterne, og disse må om nødvendig få en del av ekstramidlene.

Spesielle driftsutgifter, Miljødirektoratet (kap. 1420 post 21)

Naturvernforbundets forslag

Bevilgningen til spesielle driftsutgifter i Miljødirektoratet økes til 811 mill. kroner, som er 175 mill. kroner mer enn i 2024.

Begrunnelse

Det er nødvendig med økt midler for å realisere viktige satsinger, ikke minst i lys av den internasjonale naturavtalen. Handlingsplan mot fremmede arter og Naturindeks trenger mer penger, og 30 prosent vern til lands og til havs må forberedes. Det er også behov for midler til å utrede en kvalitetssikrings-/sertifiseringsordning for naturfaglige undersøkelser, jf. kunnskapen om mangelfulle miljøregistreringer i bl.a. vann- og vindkraftsaker. Oppdaterte INON-kart og mer kunnskap om hva som bygger ned og fragmenterer arealene våre, etterlyser vi også. Videre foreslår vi at det settes i gang et arbeid for å forberede oppstarten av en miljødomstol/-klagenemd i Norge, og at det brukes penger på å utarbeide en plan for å øke miljøkompetansen i kommunene.

Statlige vannmiljøtiltak er fra 2023 kommet inn i denne posten. Minst 100 mill. kroner av de ekstra midlene bør gå til dette. Naturlige elver, bekker og myrer bidrar til flomdemping og er klimaregulerende. Våtmarkene lagrer karbon. Elver, innsjøer og fjorder har helt avgjørende betydning for friluftslivet, og vassdragsnaturen er levested for norske nøkkelarter som villaks, elvemusling og edelkreps. Det haster derfor med å iverksette miljøforbedrende tiltak og restaurering, bedre kunnskapsgrunnlaget og opprettholde arbeidet for å innfri miljømål i vannområdene. Derfor må det bevilges mer penger til å opprettholde og styrke stillinger med dedikerte fagfolk i vannområdene og

vannregionene for å sikre tiltaksgjennomføring og kunnskapsforbedring. Og det skal gjennomføres mange miljøforbedringer gjennom et betydelig antall revisjoner av gamle vassdragskonsesjoner, noe som også trenger miljøkompetanse, kapasitet og nødvendige tiltak. I flere vassdrag trengs det også mer kalking. Videre må tiltaksplanen for Oslofjorden følges opp, noe som krever penger.

Miljø- og friluftslivsorganisasjonene Sabima, Norsk Friluftsliv, Den Norske Turistforening, WWV Verdens Naturfond, Norges Jeger- og Fiskerforbund og Naturvernforbundet samarbeider om felles vannkoordinatorer som tar seg av organisasjonenes medvirkning i gjennomføringen av EUs rammedirektiv for vann og vannforskriften. Aktiv tilrettelegging for deltakelse i planprosessene fra allmennheten er nedfelt som en direkte forpliktelse i EUs rammedirektiv for vann. Det er derfor beklagelig at den direkte bevilgningen til dette arbeidet over kap. 1420 post 21 opphørte fra og med 2023. Arbeidet krever ca. 2 mill. kroner årlig. Det gis nå støtte via Miljødirektoratets tilskuddsordning (kap. 1420 post 80), men midlene er vesentlig redusert. Vi ber om at det nødvendige beløpet øremerkes som egen bevilgning over post 21, som tidligere.

Tiltak i verneområder og restaurering (kap. 1420 post 31)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til skjøtselstiltak i verneområder økes til 345 mill. kroner, som er 200 mill. kroner mer enn i 2024.

Begrunnelse

Det er behov for økt kompetanse og kapasitet for å ta igjen etterslepet. Det trengs flere aktive skjøtselstiltak i verneområdene, for å sikre at verneverdiene ikke ødelegges av fremmede arter, gjengroing og annen menneskeskapt påvirkning. Enkle tiltak som forsterking av stier, klopping og steinsetting bidrar til å gjøre naturopplevelsene lettere tilgjengelige for folk. Samtidig kan slike enkle grep redusere slitasje i sårbar natur, både i verneområder og i andre mye brukte friluftsområder. God skilting og informasjon om ferdsel i nasjonalparker og landskapsvernområder er nødvendig, og det er viktig at SNO sikres nok ressurser til både informasjon og oppsyn.

Den internasjonale naturavtalen sier at 30 prosent av delvis ødelagt natur må restaureres. Dette krever at det settes i verk tiltak for å restaurere de naturtypene vi kjenner behovet for, både myr og annen natur. Det trengs derfor en god plan for arbeidet og betydelig økte midler, kanskje i form av et restaureringsfond.

Statlige tilegnelser, vern av naturområder (kap. 1420 post 32)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til statlige tilegnelser, vern av naturområder, økes til 1065 mill. kroner, som er 250 mill. kroner mer enn i 2024, derav 200 mill. kroner ekstra til skogvern.

Begrunnelse

Det er gledelig med opprettelsen av Østmarka nasjonalpark. Men Miljødirektoratet har foreslått flere nye, og Naturvernforbundet ønsker i tillegg også opprettelsen av Preikestolen nasjonalpark. Vi trenger en supplerende nasjonalparkplan med forslag til nye nasjonalparker som kan sikre at et representativt utvalg av norsk natur vernes, bl.a. for å innfri den internasjonale naturavtalen.

Boreal skog er et av verdens største karbonlager. Bare i Norge holder skogen på 7 mrd. tonn CO₂. Regjeringens klimastatus og -plan viser store utslipp fra skogbruket, og mer vern vil bidra positivt for å endre på dette. Videre lever over halvparten av våre rødlistede arter i skog. Skogvern er derfor viktig for både naturmangfoldet og klimaet. Stortinget har vedtatt at 10 prosent av skogen skal vernes, men vi er ennå ikke halvveis. En konsekvens av den internasjonale naturavtalen må være at ambisjonene heves betydelig. Og vi må samtidig sikre vern av våre mest verdifulle skogområder, i tråd med forskernes mangelanalyse. Innsatsen må derfor intensiveres kraftig, og da trengs det økt kapasitet, bl.a. for å sikre næringsuavhengig kartlegging utført av kompetent biologisk personell. Det er gledelig at Stortinget gjennom budsjettforliket for 2024 har økt skogvernbevilgningen betydelig. Nivået må økes til minimum 1000 mill. kroner i 2025, som er 200 mill. kroner mer enn i 2024, og trappes ytterligere opp etter dette. Vi ber ellers om at staten ikke får utbetalt erstatning ved vern av egen grunn. Dersom det fortsatt skal betales erstatning til staten, må bevilgningsnivået økes ytterligere.

Regjeringen må også snarest verne de marine områdene som ligger klare. Vi ber videre om at verneprosessen for de resterende områdene i verneplanen gjennomføres så raskt som mulig. Utover dette bør det vernes områder lenger til havs.

Naturmangfold i kommuneplanlegging (kap. 1420 post 60)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til tilskudd til å ivareta naturmangfoldet i kommuneplanlegging opprettholdes på minimum nivået i budsjettforliket for 2024 (reelt), altså 53 mill. kroner.

Begrunnelse

Ordningen skal bidra til at naturmangfoldhensyn ivaretas bedre i kommuneplanarbeidet gjennom utarbeiding av en kommunedelplan for natur. Erfaringene fra et tidligere pilotprosjekt er gode, og interessen for støtteordningen har vært stor. Budsjettforliket for 2024 har økt potten betydelig, og det er viktig at dette nivået som et minimum videreføres i 2025.

Klimatiltak, Klimasats (kap. 1420 post 61)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til tilskudd til klimatiltak og klimatilpasning økes til 784 mill. kroner, som er 500 mill. kroner mer enn i 2024. De ekstra midlene går til Klimasats.

Begrunnelse

Det er avgjørende å få med kommunene på de mange omstillingene som må gjøres, og gjennom Klimasats kan kommunene gjøre tiltak som de mener er fornuftige ut ifra lokale forhold. Det er mange kommuner landet rundt som ønsker å gjennomføre klimatiltak gjennom Klimasats, så det er uforståelig at regjeringen har forsøkt å avvikle denne ordningen to år på rad. Heldigvis er ikke Stortinget enig i dette. Ordningen bør isteden styrkes vesentlig og gjøres forutsigbar og langsiktig.

CO₂-kompensasjonsordning for industrien (kap. 1420 post 74)

Naturvernforbundets forslag

- Det stilles strengere energi- og klimakrav i CO₂-kompensasjonsordningen.

Begrunnelse

CO₂-kompensasjonsordningen har en berettigelse. Men for at staten skal bruke et såpass høyt beløp til dette, mener vi at virksomhetene som mottar støtte, må innfri strengere energi- og klimakrav enn hva som er tilfelle i dag, i form av tiltak som fremmer energieffektivisering og utslippskutt.

Friluftslivsformål (kap. 1420 post 78)

Naturvernforbundets forslag

- Driftsstøtten til friluftslivsorganisasjoner, og spesielt administrasjonsstøtten til Forum for natur- og friluftsliv (FNF), videreføres på minst samme nivå som i vedtatt 2024-budsjett (prisjustert).

Begrunnelse

Naturvernforbundet deltar i Forum for natur og friluftsliv (FNF) i alle landets fylker. Arbeidet styrker vår demokratiske deltakelse i arealspørsmål og fremmer natur- og friluftslivsinteressene på en faglig solid og koordinert måte. På 2024-budsjettet fikk FNF et gledelig og nødvendig løft. For oss er det viktig å opprettholde FNFs kompetanse til å bistå og rådggi våre tillitsvalgte. Vi mener at støtten til FNF i 2025 som minimum bør videreføres på 2024-nivå og prisjusteres.

Tiltak for å ta vare på natur (kap. 1420 post 80)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til tilskudd til tiltak for å ta vare på natur økes til 315 mill. kroner, som er 150 mill. kroner mer enn i 2024.

Begrunnelse

Tilskuddet til generell vannforvaltning bør økes med minst 50 mill. kroner. Restaureringstiltak er viktig for å innfri ambisiøse mål i de vedtatte vannforvaltningsplanene, tiltaksplanen for Oslofjorden og nasjonal strategi for restaurering av vassdrag.

Arbeidet med truede arter og naturtyper er på etterskudd. Lite har skjedd på flere år, og vi har nå bare 14 prioriterte arter, til tross for at Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet* sier at omkring 400 arter er aktuelle samt at flere andre naturtyper har vært gjenstand for utredning. Midlene til dette må økes betydelig for å sikre fortgang i arbeidet i 2025. Også her står kompetansebygging sentralt.

Kulturlandskap og åpent lavland har flest truede arter og flest truede naturtyper. Naturindeksen dokumenterer at det går feil vei for disse artene og naturtypene. Kulturlandskap er også viktige for bl.a. biene og deres pollinatorrolle. Det er derfor viktig å styrke innsatsen for å ta vare på kulturlandskapet. En måte å gjøre det på er å øke antall utvalgte kulturlandskap, noe som også er slått fast gjennom behandling av Meld. St. 14 (2015–2016) *Natur for livet*. Det er derfor skuffende at midlene til utvalgte kulturlandskap og tiltak i kulturlandskapsområder registrert som verdifulle kulturlandskap kun prisjusteres i 2024. Tiltak for ville pollinerende insekter får til og med en reduksjon i 2024. Vi forventer en betydelig økt bevilgning i 2025 til kulturlandskap og pollinerende insekter.

I høst kom fremmedartslista 2023. Siden 2018 er det blitt funnet 29 nye fremmede arter i Norge, og 42 av artene som da var dørstokkarter, er i 2023 selvstendig reproduserende i Norge. 800 flere arter er blitt risikovurdert. De tre mest alvorlige risikokategoriene (potensielt høy risiko, høy risiko og svært høy

risiko) er til sammen blitt mer enn dobbelt så mange, mens det for er tredobling. Det internasjonale naturpanelet IPBES slapp også en ny rapport om fremmede arter høsten 2023. Den viser bl.a. at 60 prosent av de kjente globalt utrydda artene har fremmede arter som viktig årsak til at de ble utrydda, og at spredning av fremmede arter globalt er i stadig økning i alle artsgrupper over hele verden. Tilskuddsordningen for tiltak mot fremmede arter må derfor økes.

Frivillige klima- og miljøorganisasjoner og -stiftelser (kap. 1420 post 86)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til frivillige klima- og miljøorganisasjoner økes til 67 mill. kroner, som er 10 mill. kroner mer enn i 2024.

Begrunnelse

Det er bra at denne posten er blitt inflasjonsjustert i 2024, men den er tidligere ikke blitt justert flere år på rad. Samtidig er arbeidsoppgavene til de frivillige miljøorganisasjonene ikke blitt mindre, tvert imot, bl.a. i form av å være naturens stemme i saker der motparten er pengesterke utbyggingsinteresser. De frivillige organisasjonene er også viktige i arbeidet med å få folk ut i naturen og til å bli glade i den. For å kunne gjennomføre oppgavene trenger de frivillige miljøorganisasjonene mer støtte.

Naturesats (kap. 1420 post NY)

Naturvernforbundets forslag

- Det opprettes en ny tilskuddsordning for naturbevaring i kommunene, og det bevilges 200 mill. kroner til dette formålet.

Begrunnelse

Arealendringer er den største trusselen mot naturmangfoldet, men viktige naturverdier bygges ned bit for bit. Kommunene har et stort ansvar for å forvalte naturmangfoldet, bl.a. gjennom arealpolitikken, og de sitter med mye verdifull kunnskap og kan ta initiativ som stanser tapet av natur og biologisk viktige arealer. Kommunene står helt sentralt når Norge skal følge opp den internasjonale naturavtalen, og de trenger sterkere insentiver for å bidra til dette. Foruten mer penger til å lage gode arealplaner (kap. 1420 post 60) og krav om mer kompetanse og strengere føringer for arealplanarbeidet (bl.a. krav om arealnøytralitet) foreslår vi en ny tilskuddsordning for å gjennomføre naturbevaringstiltak som kommuner og fylkeskommuner kan søke midler fra, etter samme prinsipp som Klimasats-ordningen.

Klima- og skoginitiativet (kap. 1482)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til klima- og skoginitiativet økes 4668 mill. kroner, som er 500 mill. kroner mer enn i 2024.

Begrunnelse

Å stanse avskoging er svært viktig for natur og klima. Vi ser nå stor framgang i flere land, med håp om gode resultater, bl.a. som følge av den internasjonale naturavtalen og ny politikk fra Brasils regjering. De norske midlene til formålet har stått på stedet hvil lenge, så det er gledelig at Stortinget gjennom budsjettforliket for 2024 økte bevilgningen til klima- og skoginitiativet (kap. 1482) med 1000 mill. kroner utover regjeringens forslag. Bevilgningen i 2025 bør økes med ytterligere 500 mill. kroner.

Energidepartementet (ED)

Spesielle driftsutgifter, geologisk kartlegging (kap. 1810 post 21)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til geologisk kartlegging under spesielle driftsutgifter reduseres til 43 mill. kroner, som er 60 mill. kroner mindre enn i 2024.

Begrunnelse

I et klimaperspektiv er det ikke rom for å hente ut nye forekomster av olje og gass. Videre må naturkonsekvensene av gruvedrift på havbunnen klarlegges før det kan være aktuelt med gruvedrift der. Vi foreslår at bevilgningen til de nevnte studiene, analysene og kartleggingene sløyfes. Samtidig ønsker vi mer penger til naturkartlegging av havbunnen via Mareano og som ledd i satsing på havvind (se egne omtaler).

Støtte til husholdninger for ekstraordinære strømudgifter (kap. 1820 post 75)

Naturvernforbundets forslag

- Overslagsbevilgningen til stønad til husholdninger for ekstraordinære strømudgifter, som i 2024 er på 9 750 mill. kroner, omgjøres slik at den i sterkere grad stimulerer til energieffektiviseringstiltak.

Begrunnelse

Strømstøtteordningen slik den nå virker, reduserer incentivet for energieffektivisering og vil dermed i mindre grad bidra til omlegginger som reduserer folk strømvhengighet. Erfaringer viser også at husholdninger med høy inntekter har fått en stor del av støttebeløpet. Dersom ordningen skal videreføres i 2025, bør den endres. I stedet for at støttebeløpet baseres på den enkelte husholdnings forbruk, bør det utbetales som en lik sum til alle innbyggere eller husholdninger, basert på samme prinsipp som karbonavgift til fordeling. Beløpet kan eventuelt gjøres skattepliktig.

Energieffektivisering og -omlegging (kap. 1825)

Naturvernforbundets forslag

- De statlige midlene til energieffektivisering under kap. 1825 økes til 2195 mill. kroner, som er 1000 mill. kroner mer enn i 2024.
- I tillegg økes påslaget i nettariffen (kap. 5578 post 73) slik at det tas inn ytterligere 1000 mill. kroner som øremerkes støtte til energitiltak som reduserer energibruken i bygningsmassen. Totalt vil innsatsen økes med 2000 mill. kroner i 2025 sett i forhold til 2024.

Begrunnelse

Energieffektivisering i bygg er den raskeste og mest miljøvennlige måten å skaffe strøm på. Det vil bidra til å dempe prispresset i markedet, redusere forbrukernes sårbarhet overfor høye kraftpriser, redusere behovet for strømstøtte og frigi kraft til andre formål.

Det trengs et sett av virkemidler for å realisere energieffektiviseringspotensialet, bl.a. strengere krav og bedre rådgiving, men også bedre tilskuddsordninger for å øke farten på energioppgraderinger og sparetiltak i bygg. Næringsbygg og boligsameier fikk nye ordninger gjennom Enova i 2023.

Regjeringen må sikre midler til å opprettholde disse ordningene fram mot 2030. I dag mangler tilsvarende ordninger for utrulling av moden teknologi for eneboliger og småhus, som står for halvparten av energibruken i byggsektoren. Vi ber om minst 1000 millioner kroner ekstra som bevilgning til Enova og et tilsvarende beløp som tas inn gjennom et ekstra påslag på nettariffen, der midlene øremerkes energieffektiviseringstiltak i bygg.

Regjeringens handlingsplan for energieffektivisering i alle deler av norsk økonomi var, sammen med at NVE har fått et sentral koordineringsansvar, et viktig steg for et systematisk arbeid. Handlingsplanen må oppdateres årlig for å kunne vurdere effekten av ulike virkemidler og behovet for nye grep. Naturvernforbundet ser et stort potensial i samspillet mellom reguleringer, god rådgiving, tilskudd og gode finansieringsordninger.

Spesielle driftsutgifter, naturkartlegging for havvindsatsing (kap. 1850 post 21)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til naturkartlegging for havvindsatsing økes til 301 mill. kroner, som er 170 mill. kroner mer enn i 2024.

Begrunnelse

Havvind gir betydelige muligheter for ny, fornybar kraftproduksjon. Men vi må unngå å gjenta feil som er gjort gjennom satsing på landbasert vindkraft. De rette områdene må velges ut til formålet. For å få til dette trengs det systematisk og god kartlegging av naturverdiene, noe også Stortinget har vedtatt. Grundig naturkartlegging vil ta tid og krever ressurser, og det trengs forutsigbarhet for å kunne gjennomføre kartleggingsarbeidet. Gjennom budsjettforliket for 2024 kom det mer penger, og innsatsen må trappes ytterligere opp i 2025.

Forskning og teknologiutvikling for framtidens energisystem (kap. 1850 post 50)

Naturvernforbundets forslag

- Bevilgningen til forskning og teknologiutvikling for framtidens energisystem reduseres til 908 mill. kroner, som er 100 mill. kroner mindre enn i 2024.

Begrunnelse

Det er positivt at regjeringen satser på forskning. Samtidig vil forskning på økt petroleumsaktivitet og nye funn i arktiske havområder bidra til økte klimagassutslipp og bremse det grønne skiftet. Vi ber derfor om at bevilgningene til DEMO 2000, PETROMAKS 2 og PETROSENTER reduseres, mens forskning på fornybar energi får mer penger. Posten reduseres totalt sett med 100 mill. kroner.

Med vennlig hilsen
Naturvernforbundet

Truls Gulowsen
leder